

MVŠO

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Klasifikace nákladů podle druhu, účelu a vztahu ke změně objemu výkonů

P1NKC

Autor: Ing. Jaroslav Škrabal, Ph.D.

1. 10. 2026
Olomouc

Pojetí nákladů

- V podstatě používáme **dvojí pojetí nákladů**:
 - jedno **ve finančním účetnictví**, které je určené pro externí uživatele,
 - druhé ve **vnitropodnikovém (manažerském) účetnictví**, kterého využívají manažeři v řízení.

Pojetí nákladů

- **Ekonomická teorie** definuje náklady podniku jako *peněžní oceněnou spotřebu výrobních faktorů včetně veřejných výdajů, která je vyvolána tvorbou podnikových výnosů*.
- **Účetní pojetí nákladů** tuto obecnou definici zhruba odráží: *účetní náklady – to je spotřeba hodnot (snížení hodnot) v daném období zachycená ve finančním účetnictví*.

Náklady a výdaje

- **Výdaj** představuje úbytek peněz.
- **Náklad** vyjadřuje spotřebu zdrojů v určitém období.
 - Náklad a výdaj proto nemusí vzniknout současně.
- **Příklad:**
 - Nákup stroje je výdajem při jeho pořízení.
 - Do nákladů se jeho hodnota promítá postupně prostřednictvím odpisů.

Náklady a výnosy

- Náklady a výnosy musí být zachyceny v období, se kterým **věcně a časově souvisejí**.
- K tomu slouží **časové rozlišení**.
- Některé položky se proto převádějí mezi účetními obdobími.
- **Příklad:**
 - Podnik v prosinci zaplatí nájemné 120 000 Kč na příští rok.
 - Výdaj vznikne v prosinci, ale náklad bude činit 10 000 Kč v každém měsíci následujícího roku.
- **Účetní pohled:** výnosy – náklady = zisk
- **Peněžní pohled:** příjmy – výdaje = cash flow

Klasifikace nákladů

- Náklady jsou důležitým syntetickým ukazatelem kvality činnosti podniku.
- Úkolem **managementu je proto usměrňovat je a řídit.**
- Řízení nákladů vyžaduje jejich **podrobné třídění.**

Klasifikace nákladů

- **Druhové třídění nákladů:**

- Je jejich soustřeďování do stejnorodých skupin spojených s činností jednotlivých výrobních faktorů (materiál, práce, investiční majetek).
- Toto třídění odpovídá na otázku, **co bylo spotřebováno.**

Klasifikace nákladů

- **Druhové třídění nákladů:**
 - Základními nákladovými duhy jsou:
 - **Spotřeba** surovin a materiálu, paliv a energie, provozních látek;
 - **Odpisy** budov, strojů, výrobního zařízení, nástrojů, nehmotného investičního majetku;
 - **Mzdové** a ostatní osobní náklady (mzdy, platy, provize, sociální a zdravotní pojištění);
 - **Finanční** náklady (pojistné, placené úroky, poplatky, aj.);
 - **Náklady** na externí služby (opravy, nájemné, dopravné, cestovné).

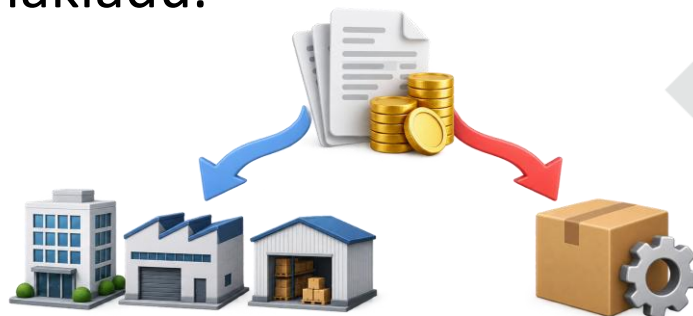
Klasifikace nákladů

- **Druhové třídění nákladů:**

- Podrobnější druhové třídění se uplatňuje např. **ve výkazu zisku a ztráty (výsledovce) nebo v účtové osnově.**
- Druhové třídění je důležité **pro finanční účetnictví a pro finanční a jiné analýzy** (výpočet zisku, ukazatele hodnoty přidané zpracováním, analýzy dílcích nákladovostí aj.).
- **Nákladové druhy představují externí náklady.**
- Jsou to náklady prvotní, které vznikají stykem podniku s jeho okolím (např. spotřeba materiálu) nebo s jeho zaměstnanci (mzdové náklady).
- Jsou to náklady jednoduché, protože je nelze dále členit.

Klasifikace nákladů

- **Účelové třídění nákladů:**
 - Je založeno na jednom ze dvou základních hledisek:
 - a) **Náklady třídíme podle místa vzniku a odpovědnosti**, tj. podle vnitropodnikových útvarů (středisek);
 - b) **Náklady třídíme podle výkonu**, tj. kalkulační třídění nákladů.

Náklady podle místa vzniku a odpovědnosti

- Sledujeme, **kde náklady vznikly** a které středisko za ně odpovídá.
- Typickými středisky jsou **výroba, zásobování, odbyt a správa**.
- Podle vztahu ke konkrétnímu výkonu rozlišujeme:
 - **jednicové náklady** – lze je přímo přiřadit výrobku nebo službě,
 - **režijní náklady** – souvisejí s činností celého střediska a řídí se pomocí rozpočtů.
- **Příklad:** Materiál spotřebovaný na konkrétní výrobek je jednicovým nákladem, mzda vedoucího výroby patří do výrobní režie.

Kalkulační členění nákladů

- **Podstata**
 - Sleduje, na který výrobek, službu nebo zakázku byly náklady vynaloženy.
- **Využití**
 - Umožňuje zjistit náklady a ziskovost výkonu, stanovit cenu a rozhodnout, zda jej vyrobit, nebo nakoupit.
- **Kalkulační jednice**
 - Přesně vymezený výkon, například jeden výrobek, služba nebo zakázka.
- **ABC kalkulace**
 - Přiřazuje náklady výkonům prostřednictvím činností, které jejich vznik vyvolaly.
- **Příklad**
 - Kalkulační jednicí je jeden stůl.
 - Do jeho nákladů patří materiál, práce, seřízení stroje a kontrola kvality.

Členění nákladů v manažerském rozhodování

- Pro řadu manažerských rozhodování je důležité třídění nákladů podle jejich závislosti na změnách objemu výroby.
- Základní skupiny nákladů jsou **náklady fixní** a **náklady variabilní**.
- Je třeba si zapamatovat charakteristiku následných kategorií nákladů.
- Celkové náklady ***N*** jsou veškeré náklady vynaložené na celkový objem produkce.
- Nebudou-li náklady blíže určeny, budeme mít vždy na mysli celkové náklady.

Členění nákladů v manažerském rozhodování

- Průměrné (jednotkové) náklady N_j jsou náklady na jednotku produkce.
- Vypočteme je tak, že celkové náklady N dělíme celkovým množstvím produkce:
- $$N_j = \frac{N}{q}$$
- Je-li objem produkce vyjádřen v Kč (Q), dostaneme haléřový ukazatel nákladovosti **h** , který vyjadřuje podíl nákladů na 1 Kč produkce:
- $$h = \frac{N}{Q}$$

Členění nákladů v manažerském rozhodování

- Přírůstkové náklady ΔN tvoří přírůstek nákladů vyvolaný přírůstkem objemu produkce:
 - $\Delta N = N_1 - N_0$
- Marginální (mezní, diferenciální, hraniční) náklady MN jsou náklady vyvolaný přírůstkem produkce o jednu jednotku:

- $$MN = \frac{\Delta N}{\Delta q \text{ o } 1 \text{ jednotku}}$$

Evidence nákladů

- Evidenci nákladů v podniku zabezpečuje účetnictví podniku.
- To se obvykle člení na:
 - **finanční účetnictví,**
 - **nákladové účetnictví,**
 - **manažerské účetnictví.**

Evidence nákladů

- **Finanční účetnictví:**

- **Podstata**

- Sleduje hospodaření podniku jako celku.

- **Uživatelé**

- Informace využívají především externí uživatelé, například banky, investoři a státní orgány.

- **Pravidla**

- Finanční účetnictví je vedeno podle závazných a jednotných pravidel.

- **Příklad**

- Podnik žádá banku o úvěr.
- Banka z účetních výkazů posoudí jeho majetek, dluhy a dosažený zisk.

Evidence nákladů

- **Nákladové (provozní) účetnictví:**

- **Podstata**

- Podrobně sleduje náklady uvnitř podniku a poskytuje informace pro jeho řízení.

- **Zaměření**

- Náklady se sledují podle výrobků, služeb, středisek nebo jednotlivých činností.

- **Využití**

- Slouží pro kalkulace, rozpočty, plánování a kontrolu nákladů.

- **Příklad**

- Výrobce nábytku sleduje spotřebu materiálu a práce na jeden stůl a porovnává skutečné náklady s rozpočtem.

Evidence nákladů

- **Manažerské účetnictví (management accounting):**

- **Podstata**

- Poskytuje informace manažerům pro plánování, kontrolu a rozhodování.

- **Informace**

- Sleduje náklady, výnosy, zisk, peněžní toky a plnění rozpočtů.

- **Flexibilita**

- Podnik si jeho podobu nastavuje podle vlastních potřeb.

- **Využití**

- Pomáhá porovnávat možné varianty a vybrat nejvýhodnější řešení.

- **Příklad**

- Manažer porovná náklady vlastní výroby s cenou dodavatele a rozhodne, zda výrobek vyrábět, nebo nakupovat.

Manažerské pojetí nákladů

- **Podstata**
 - Manažerské pojetí nákladů slouží k porovnávání možných variant a výběru nejvýhodnějšího řešení.
- **Rozhodování**
 - Manažer porovnává očekávané přínosy s náklady, které jednotlivé varianty vyvolají.
- **Rozsah**
 - Vedle účetních nákladů zohledňuje také oportunitní náklady a změny nákladů způsobené rozhodnutím.
- **Časový pohled**
 - Výsledek rozhodnutí může být odlišný v krátkém a dlouhém období.

Oportunitní náklady

- **Podstata**
 - Oportunitní náklad představuje přínos nejlepší odmítnuté možnosti.
- **Účetní pohled**
 - Tržby 500 tis. Kč – účetní náklady 300 tis. Kč = účetní zisk 200 tis. Kč.
- **Oportunitní náklady**
 - Ušlá mzda 192 tis. Kč + ušlý výnos z vlastního kapitálu 60 tis. Kč = 252 tis. Kč.
- **Ekonomický pohled**
 - *Účetní zisk 200 tis. Kč – oportunitní náklady 252 tis. Kč = ekonomická ztráta 52 tis. Kč.*
- **Závěr**
 - Podnikání je za uvedených podmínek méně výhodné než nejlepší dostupná alternativa.

Krátkodobý a dlouhodobý pohled

- **Krátkodobý pohled**
 - Kapacita podniku zůstává daná.
 - Variabilní náklady se mění s objemem výkonů, zatímco fixní náklady zůstávají stejné.
- **Dlouhodobý pohled**
 - Podnik může změnit velikost provozu i výrobní kapacitu.
 - Také náklady, které byly krátkodobě fixní, se mohou změnit.
- **Využití**
 - Krátkodobý pohled slouží pro běžná provozní rozhodnutí.
 - Dlouhodobý pohled se používá při investičním a strategickém rozhodování.
- **Příklad**
 - Nájem výrobní haly je krátkodobě fixní.
 - V dlouhém období může podnik halu změnit, rozšířit nebo opustit.

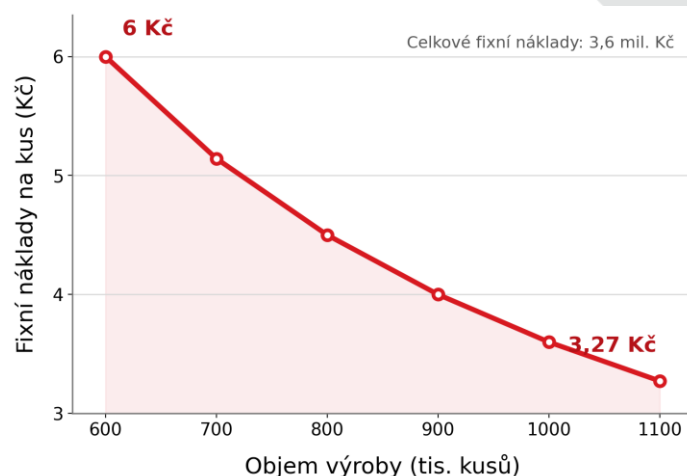
Variabilní a fixní náklady

- **Variabilní náklady:**
 - mění se podle množství výroby.
 - Čím více podnik vyrábí, tím jsou vyšší.
 - Patří sem například materiál, energie spotřebovaná při výrobě nebo úkolová mzda.
- **Fixní náklady:**
 - se v krátkém období s množstvím výroby nemění.
 - Podnik je platí, i když právě nevyrábí.
 - Patří sem například nájem, pojištění nebo odpisy strojů.
- **Příklad**
 - Pekárna při výrobě většího počtu chlebů spotřebuje více mouky, ale nájem za provozovnu zůstane stejný.

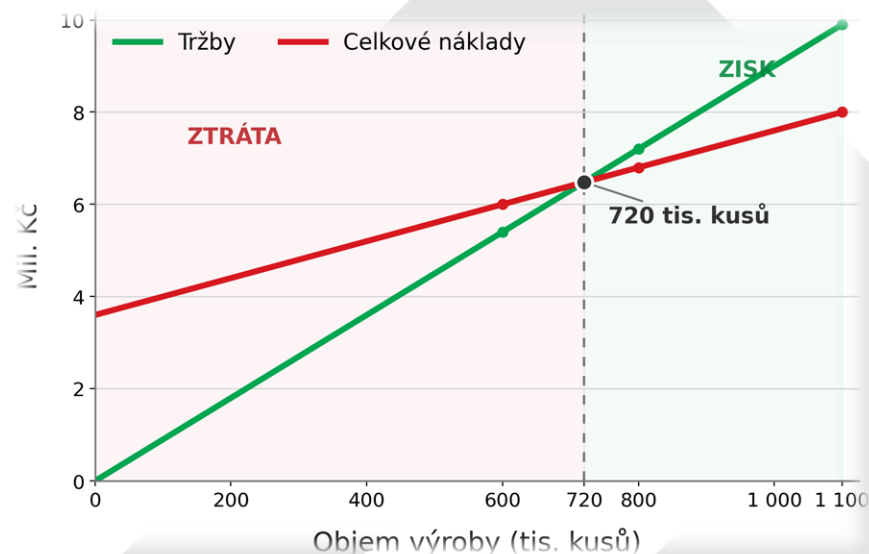
Fixní náklady na jednotku

- **Celkové fixní náklady:**
 - se v krátkém období nemění bez ohledu na množství výroby.
- **Fixní náklady na jeden výrobek:**
 - s růstem výroby klesají, protože se stejná částka rozpočítá mezi více výrobků.
- **Příklad:**
 - Fixní náklady podniku jsou 3,6 mil. Kč ročně.
 - Při výrobě 600 000 kusů činí **6 Kč na kus**.
 - Při výrobě 1 100 000 kusů činí pouze **3,27 Kč na kus**.
- ***Čím lépe podnik využívá výrobní kapacitu, tím nižší má náklady na jeden výrobek.***

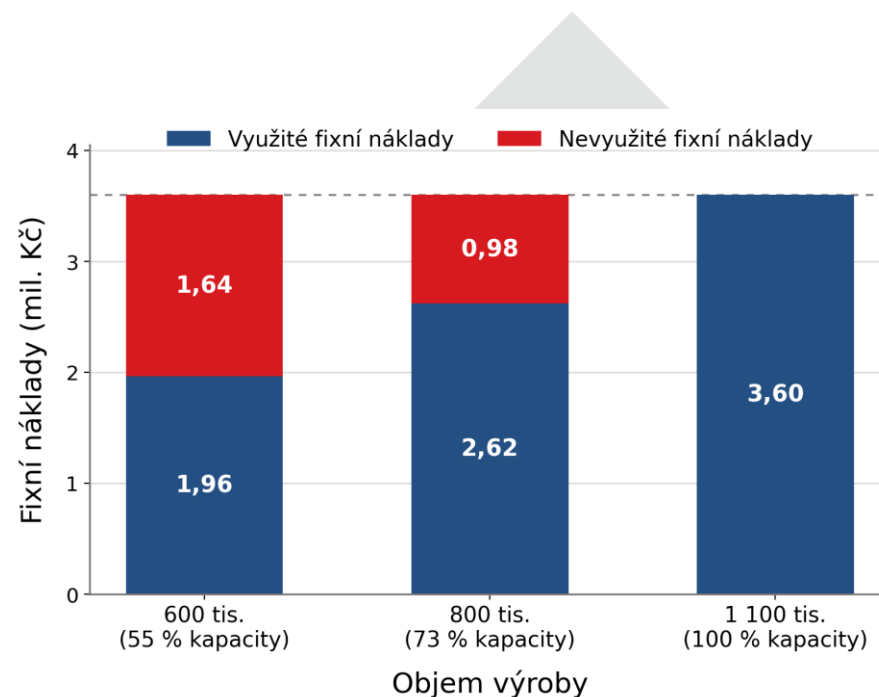
Příklad výrobního závodu

- **Zadání:**
 - Podnik vyrábí ložiska.
 - Fixní náklady jsou 3,6 mil. Kč ročně, variabilní náklady 4 Kč na kus a prodejní cena 9 Kč za kus.
- **Výroba 600 000 kusů:**
 - tržby 5,4 mil. Kč, celkové náklady 6 mil. Kč → **ztráta 600 000 Kč**
- **Výroba 800 000 kusů:**
 - tržby 7,2 mil. Kč, celkové náklady 6,8 mil. Kč → **zisk 400 000 Kč**
- **Výroba 1 100 000 kusů:**
 - tržby 9,9 mil. Kč, celkové náklady 8 mil. Kč → **zisk 1,9 mil. Kč**
- **Závěr:**
 - S růstem výroby klesají náklady na jeden kus a roste zisk podniku.
 - Přibližně při **720 000 kusech** se tržby vyrovnají celkovým nákladům.

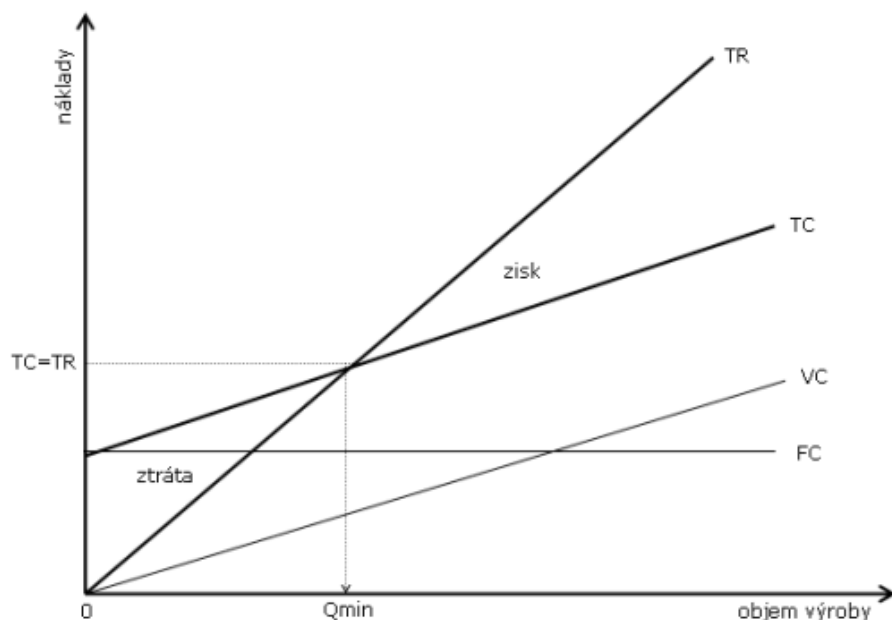
Využití výrobní kapacity

- **Relativní úspora fixních nákladů**
 - Při růstu výroby se stejné fixní náklady rozpočítají mezi více výrobků.
 - Náklady na jeden kus proto klesají.
- **Nevyužité fixní náklady**
 - Pokud podnik nevyužívá celou kapacitu, část fixních nákladů připadá na nevyužité stroje a prostory.
- **Příklad**
 - Kapacita závodu je 1 100 000 kusů, ale podnik vyrábí pouze 600 000 kusů.
 - Využívá tedy přibližně 55 % kapacity a nevyužité fixní náklady činí asi **1,64 mil. Kč**.
- **Remanence nákladů**
 - Při omezení výroby fixní náklady obvykle neklesnou ihned.
 - Podnik musí dále platit například nájem, leasing nebo odpisy strojů.
- ***Cílem podniku je proto co nejlépe využít dostupnou výrobní kapacitu.***

Variabilní a fixní náklady

- Pamatujme si, že fixní náklady vznikají, i když se nic nevyrábí (např. při celozávodní dovolené, při stávce).***

Použitá literatura

- ANDERSON, Mark C.; BANKER, Rajiv D. a JANAKIRAMAN, Surya N. Are Selling, General, and Administrative Costs “Sticky”? *Journal of Accounting Research*. 2003, roč. 41, č. 1, s. 47–63.
- FIBÍROVÁ, Jana; ŠOLJAKOVÁ, Libuše; WAGNER, Jaroslav a PETERA, Petr. *Manažerské účetnictví: nástroje a metody*. 3. upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-885-0.
- KAPLAN, Robert S. a ANDERSON, Steven R. Time-Driven Activity-Based Costing. *Harvard Business Review*. 2004, roč. 82, č. 11, s. 131–138.
- KRÁL, Bohumil et al. *Manažerské účetnictví*. 4. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2018. ISBN 978-80-7261-568-1.
- POPESKO, Boris a PAPADAKI, Šárka. *Moderní metody řízení nákladů: jak dosáhnout efektivního vynakládání nákladů a jejich snížení*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5773-5.

DĚKUJI ZA POZORNOST